

Amuse-gueule

Inleiding studiedag Stichting Psychoanalyse en Cultuur. For your pleasure? Psychoanalyse over esthetisch genot. School of Arts Gent, zaterdag 20-10-2012

Mark Kinet

Er is vandaag een kleine verandering van programma. Maaike Bleeker heeft verstek moeten geven omwille van dringende en onvoorziene andere verplichtingen. Deze namiddag neemt Marc De Kesel haar plaats over. Dit geeft hem wat meer ruimte dan voorzien om Freud en Bataille met ons te bespreken. Deze voormiddag hebben we Nadia Sels bereid en in staat gevonden een lezing te verzorgen over *Genietingen van het zelf*. Zij zal de studiedag beginnen gevolgd door Barbara Baert die het een stuk korter zal houden dan voorzien. Dit laat mij als dagvoorzitter de gelegenheid jullie *on the house* en in een twee drie een *amuse-gueule* te serveren.

For your pleasure? is de naam van een elpee van Roxy Music. Hij werd ons als mogelijke titel aangereikt door de kunstenaar Robert Devriendt. *Psychoanalyse over esthetisch genot* was in eerste instantie de *ondertitel* van onze aanvankelijke titel, namelijk *Kunst Kittelt* die aan het brein van Marc De Kesel was ontsproten. We hadden er een foto van kippenvel bij voorzien, zoals bekend een index van de huiver en van het sublieme. Er was echter een probleem van resolutie en we verkregen als beter alternatief reproductierecht van een werk van voornoemde Robert Devriendt: *'Le nouveau rituel'*. Het is een sensuele afbeelding van een vrouwenhand die een soort scepter omsluit. Moet je een psychoanalyticus zijn om er de fallus in te zien? Enerzijds geeft dit beeld wel zeker esthetisch genot. Het is mooi. Anderzijds gaat er ook een soort dreiging van uit. Michaël Borremans zou zeggen dat het beeld zwanger is van onheil. Het balanceert op de rand tussen kitsch die emotie laxeert en kunst die ze containt. Soms is de grens tussen beide nota bene zo dun als het blaadje van een zelf gerolde sigaret.

Volgens Lucebert heeft de schoonheid schoonheid haar gezicht verbrand. *La beauté, où est-elle* luidt het in een kunstwerk van Ludwig Vandavelde die recent op deze plek exposeerde. Kunst wil in feite al meer dan tweehonderd jaar zelfs niet meer genoten worden. Volgens de Franse filosoof Alain zijn alle kunsten als spiegels waarin de mens iets van zichzelf dat hem onbewust was kent en herkent. Zij bevatten een reflectieve component en nodigen uit tot reflectie. Het kunstwerk diept de niet op te heffen vreemdheid van het vertrouwde uit of vertaalt -anders dan het woordenboek- het bekende in het onbekende. Elke esthetische ervaring situeert zich ergens tussen het schone en het sublieme. Het eerste wortelt vooral in erotische driften, het tweede veeleer in die tot zelfbehoud. Volgens Rilke is *das Schöne nur des Schrecklichen Anfang*. Wellicht bedoelt hij dan eerder dit sublieme dat zich reeds volgens Burke zou bevinden tussen *horror and delight*. Het sublieme geeft een kortsluiting van de verbeelding. Het subject wordt overweldigd en het object –in deze het *kunstobject*- grijpt de macht.

Het discours over kunst is grillig en fascinerend. Er wordt voortdurend heen en weer gezapt tussen verschillende referentiekaders. Klassiek bekeken is kunst tegelijk oorspronkelijk en exemplarisch. Avant-garde kunst zet bovendien zichzelf op het spel. In kunst zijn uitzonderingen de enige regel. Kunst is vandaag niet langer ondergeschikt aan een doel buiten zichzelf. Volgens sommigen is het feit dat ze tot niets dient zelfs haar grootste verdienste. Deconstructie en dissonantie zijn kenschetsend voor het moderne. Rosalind Krauss en Yves-Alain Bois maakten met hun tentoonstelling in het Centre Pompidou van 1996 het ongevormde bekend: *'L'informe'*. Julia Kristeva conceptualiseerde van haar kant het abjecte. Het wordt verstoten, het lokt afkeer of afschuw uit. Het produceert een barst in de betekenis of de conventie. Het bedreigt onze persoonlijke integriteit of de sociale orde. Met *l'informe* en het abjecte helt de kunst over naar of kapseist ze in het sublieme. Psychoanalytici herkennen in dit alles ongetwijfeld de signatuur van het reële: van Ding, van drift en van trauma. Het Goed van de kunst doet zodoende niet altijd goed. Finaal is haar genot vaak ongenietbaar.

Waarheid is als zuurstof. We hebben haar nodig, maar kunnen ze niet ademen in zuivere vorm. Volgens Nietzsche hebben we kunst opdat we niet aan waarheid ten gronde zouden gaan. Hopelijk raken jullie vandaag dan ook voldoende maar ook niet teveel buiten adem!

We beginnen nu met een video-interview van Robert Devriendt. Deze en de volgende kunstenaarsinterviews werden afgenomen door Trees Traversier en Jo Smet, allebei bestuursleden van onze Stichting.